

DOI <https://doi.org/10.30970/2078-6999-2019-22-12>

СЕМАНТИЧНИЙ ТА ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «СУЧАСНІСТЬ»

Ореста Лосик

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79007, Україна,
o.losyk@yahoo.com

У статті розглянуто семантичні та історико-філософські особливості становлення феномену сучасності як сукупності актуальних нашій добі ідейно-світоглядних настанов. Обґрунтовано, що саму історію сучасності можна розглядати в синхронічній і діахронічній площинах.

Підкреслено значущість і перспективність філософсько-семіотичного підходу у вивченні визначальних прикмет західної цивілізації впродовж останніх століть, саме: пришвидшення, емансипації, демократизації. До недостатньо досліджених аспектів порушеної проблематики належить, зокрема, з'ясування природи зв'язку між модерністю, модернізацією і Модерном.

За допомогою концепції «часових пластів» Р. Козеллека з'ясовано, що новизна нашої доби сформувалася під впливом і часових, і субстанційно-ціннісних параметрів. На прикладі «модерності» класичної парадигми у період Модерну доведено, що її складники могли відрізнитися навіть у межах одного хронологічного періоду. Проаналізовано, як саме їх протистояння успішно виконували роль допоміжних «збудників» у формуванні новітньої доби, яка донедавна переконливо пов'язувала свій поступ із картезіанством.

Відповідно до окресленого бачення, сформульовано деякі пропозиції стосовно тлумачення ключових складників сучасності, а саме: *модерність* розуміємо як провідну мисленнєву традицію і духовно-ментальну своєрідність західного світорозуміння впродовж останніх п'ятсот років. Вона практично реалізується у процесах *модернізації* соціокультурного буття людини і керується твердою настановою на його раціоцентричну емансипацію. Згадані тенденції свого найвищого розквіту сягнули в історичний період *Модерну* (XVII – поч. XIX ст.), а згодом увійшли у найактуальнішу фазу сучасності, названої пост-Модерною (або Постмодерном), яка остаточно радикалізувала накопичені минулим досвіди осучаснення.

Ключові слова: сучасність, модернізація, модерність, Модерн, новітність.

У гуманітарно-філософській системі знань поняття «сучасність» трактується як інтегральна категорія, яка поєднує у собі полілінійність та різновекторність ресурсів цивілізаційного розвитку глобального світу, зокрема уособлює «проблему співмірності індивідуальної свободи й суспільного порядку, що виникає в різних культурно-історичних і духовних контекстах (країн, регіонів, епох) унаслідок неоднакових обставин водночас і як виклик їх існуванню, і як небачена раніше можливість їх розвитку» [9, с. 5]. Її типологічні характеристики, об'єднані такими базовими ознаками, як інформація, творчість і знання, описують актуальну реальність соціокультурного буття людини. Вони головним чином зосереджені на перспективах подальшого майбутнього поступу інноваційного мислення й, на нашу думку, дещо спрощують (або й недооцінюють) значимість ретроспективного філософсько-семіотичного погляду на сам феномен сучасності та його історичне значення для парадигмальних цінностей західного світу.

Більшість відомих досліджень, присвячених сучасності, розглядають її смислові виміри в контексті трансформацій соціального й наукового пізнання згідно пріоритетів

глобального світового розвитку, інформатизації, геополітичних та екологічних викликів тощо. Вагома частина з них має соціологічне підґрунтя (З. Бауман, У. Бек, П. Бергер, Ж. Бодріяр, П. Бурдьє, К. Касторіадіс, С. Леш, П. Штомпка,). Порівняно невелика група вчених інтерпретує сучасність за допомогою міждисциплінарного семіотичного підходу (Дж. Ділі, В. Вельш, Р. Козеллек, М. Фуко, Г.-Р. Яус). Серед українських науковців дану проблематику опрацьовують насамперед у руслі аналізу когнітивного потенціалу знання (В. Андрущенко, В. Бех, В. Кремень, А. Сакун, О. Хома), його антропоцінісних можливостей (О. Гомілко, С. Пролеєв,), комунікативних практик (М. Бойченко), соціально-суспільної модернізації (П. Кутуєв, Ю. Савельєв) та інших глобальних викликів сьогодення (А. Карась, С. Квіт, О. Мамалуй, З. Скринник, Л. Стародубцева).

Наукові й літературні джерела, у яких можна знайти відомості про початки й еволюцію новітньої епохи, тематично колосально розгалужені, повні несистематизованих фактів, до того ж нерідко дуже довільно поєднаних. Їм бракує доказовості, конкретності й змістової ясності. Наприклад, у найбільшій всесвітній публічній базі знань – інтернет-енциклопедії Вікіпедія, слово «сучасність» наявне поки що у 20-мовних поясненнях, які змістовно помітно відрізняються одна від одної. Навіть у найпоширеніших мовах гасла «Modernity» (англійською), «Moderne» (німецькою) чи «Modernité» (французькою) подають розбіжні тлумачення шляхів становлення «сучасності». Це зумовлено різним історіософським баченням минулого представниками національних гуманітарно-філософських середовищ, його впливів і зв'язків із сьогоденням навіть у межах спільного ідейно-цивілізаційного простору. Невирішеними залишаються такі аспекти порушеної проблеми: коли ж розпочалася наша «сучасність» та що зараховуємо до її визначальних прикмет? Як довго триває «новітність»? Який, врешті, існує зв'язок, крім спільного кореня, між «модерністю», «модернізацією» і «Модерном»?

Мета статті – виокремити та проаналізувати семантичні та історіософські змісти поняття «сучасність» як фундаментального концепту свободи і самореалізації в історії західної цивілізації впродовж останніх століть.

Термін «сучасність» входить у поняттєвий обіг від кінця V ст. Його використовували для окреслення часового та смислового розрізнення між давнім (колишнім) і актуальним (теперішнім). Наголошувалося на доконечній історичній зміні «старого» на «нове» й беззаперечній ціннісній вищості «сучасного» (антидавного) над «минулим» (дочасним).

При цьому зауважимо, що в романських мовах «сучасність» і «модерність» (франц. – «les temps modernes», італ. – «il moderno») можуть ототожнюватися. Для позначення «новітніх часів», які охоплюють XX ст., вони передбачають загальноприйняте «contemporaine», що зазвичай враховує і постмодерністський часовий відтинок. У германських мовах (конкретніше – у німецькій) поняття «Moderne» структурно поділяється на три послідовні періоди: «Новий час» (Neue Zeit), власне «Модерн» (Moderne) і «Постмодерн» (Postmoderne). Не зайвим буде також враховувати особливості тлумачення поняття «сучасність» і споріднених із ним термінів у національних мовах [6, с. 16–20].

Заслугує уваги семіотичне розуміння сучасності, здійснене учнем Г.-Г. Гадамера, впливовим представником рецептивної естетики в літературі Г.-Р. Яусом. Відповідно до нього «модерність» трактується у світлі трьох явищ, знакових для культурної періодизації західної цивілізації. А саме: як відділення «християнської теперішності» від «погансько-римської минулості»; як наслідок впливу саме французького Просвітництва, представники якого підважили «магічний вплив» класичної світобудови на користь нових ідеалів наукової, моральної, суспільної досконалості задля «візії нескінченного поступу пізнання»; як спосіб винайти нове, нетрадиційне уособлення «минулого», що втілюється в «ідеалізованому середньовіччі» доби романтизму [12, с. 27].

Водночас у західній традиції століттями зберігалось переважно схвальне ставлення до «класичного» як авторитетної понадчасової «актуальності», стійкішої від тимчасової «насуцності», новизна якої що рано чи пізно під впливом часу й історії застаріє і зникне. Взірцевим втіленням «класичного» тривалий час вважали духовну спадщину античності. Випрацьовуючи щоразу інше, «нове» ставлення до неї, наступні покоління таким чином обґрунтовували «свою» сучасність. Наприклад, «модерність» у час високого Середньовіччя асоціювалася з відкриттям для європейських філософів і теологів рукописної спадщини Аристотеля, а у період раннього Відродження ототожнювалася з *antiquitas*. Згодом упродовж XIV, XV і до кінця XVI ст. – знову з тим, що насуцне (*moderne*), а опісля аж до останньої третини XVII ст. для вирізнення «новочасних» укотре послуговувалися означенням «давні» (*les Anciens*) [1, с. 94–95]. Сміслові інтерпретації поняття «давнього» не припиняються, хоч домінуюче для європейського світогляду значення «античності» втратило панівну позицію вже наприкінці XVII ст. Своєю чергою позитивне трактування «класичного» перетривало, власне кажучи, без значних змін аж до сьогодення.

Сталість «таємного зв'язку» (Ю. Габермас) між «сучасним» і «минулим» можна пояснити, зокрема, за допомогою методологічного підходу знаного німецького дослідника Р. Козеллека. Він переконаний у повторенні історії на структурному рівні у формі взаємодії успадкованого «багажу досвіду» з дедалі інтенсивнішими перетвореннями впродовж останніх двох століть. Таким чином, у нових умовах насамперед реалізуються закладені в минулому передбачення «в сенсі потенційних заданих наперед параметрів, які можуть знову опинитися на поверхні» [4, с. 259]. Адже, згідно з формальним підходом, поняття «сучасності» осмислюється та загальноприйнято сприймається невід'ємно від часового й історичного контекстів. З цього погляду, «кожна історія була, є та буде історією сучасності» [Там само, с. 277], хоч надто спрощено ототожнювати її лише з триванням теперішнього часу. Вона неперервно «народжується» та історично розгортається «у полі постійної напруги» між минулим і майбутнім. А тому здатна «з однаковим успіхом» і підпорядковувати собі форми їх існування через «усвідомлення в цю мить», і, навпаки, поглинатися ними, применшуючи ймовірність настання будь якого «нинішнього» до невловимої хвили.

Відповідно, саму ж історію сучасності можна розглядати в синхронічній і діахронічній площинах: у першій насамперед беруться до уваги актуальні «переломні події» та дії їх безпосередніх творців, учасників чи свідків, друга ж вибудовує логічно пов'язану часову послідовність між вже здійсненим, актуально здійснюваним і ще не здійсненим [3].

На підставі викладеного можна сформулювати кілька концептуальних припущень про новизну нашої доби, а саме: вона сформувалася під впливом і часових, і субстанційно-ціннісних параметрів; її складові могли відрізнятись навіть у межах одного ідейно однорідного періоду; кожна «сучасність», крім унікальності свого становлення, передбачає успадкування більшої чи меншої кількості «пластів» вже проминулої спільної історії; повторюваність і навіть прогнозованість змін, які визначають актуальний «дух» епохи, не заперечує ані радикалізації їх потенційних змістів, ані особливості специфіки їхнього здійснення.

Використаємо перелічені тези як ідейні передумови для розгляду еволюції «сучасності» в історичній ретроспективі.

У світлі згаданого підходу «наш новий час» почався відтоді, коли середньовічна структура замінилася іншою. Ще півтисячоліття тому, «в результаті ретроспективного осмислення часового періоду, позначеного появою та зростанням нового», у світобачення ренесансних європейців «увірвалися» неухильні зміни. Під їх «неймовірним тиском» поступово й надійно, аж до сьогодення, укорінювалося усвідомлення незворотності настання дійсно «нового» часу й таки «нової» історії. Характерні прикмети «нашої» сучасності –

прискорення, емансипація та демократизація, за Р. Козеллеком – поширилися й укорінилися у «картинах світу» кожного з наступних культурно-історичних періодів західної цивілізації: спершу модерній (Відродження – Новий час – Просвітництво), а згодом – постмодерній.

Безпосередньо ж в історію філософії концептуальне поняття «сучасність» увійшло в обіг від XVII ст. Воно утілилося в декартівському культі «очищеного» інструменталізованого розуму, що ґрунтувався на науково-технічному прогресі й інтелектуалізації духу людини як володаря природного довкілля. Історія ототожнювалася з «нестримним поступом» і складною, але переможною боротьбою: «Королівства Розуму» проти тваринних інстинктів та ірраціонально-емоційної чуттєвості, «науки – проти релігії та магії, правди – супроти упереджень, істинного знання – проти передсудів, рефлексій – проти некритичного існування» [11, s. 271]. Саме ці стратегії означили модерність «нових часів» як дійсно «сучасних».

«Новітність» часу полягала у його десакралізації й зміні історичної періодизації з релігійної на світську: «Від 1700 р. зміна сторіч вкорінюється в свідомості сучасників як межа епох [...] Від тих часів однією з ознак самовизначення виступала належність до людей свого сторіччя» [2, с. 709–710]. Починаючи від появи механічних годинників (від 1700 р. – вже з поділом на години й хвилини) «європейці поступово стали дивитися на світ не *sub specie aeternitatis*, а з активної позиції *sub specie temporis*» (А. Гуревич) [Там само, с. 704]. Майже одночасно із секуляризацією часу поширюється нова вразливість стосовно його швидкоплинності, минушості (це відображають, зокрема, музичні такти й танцювальні па нових стильових напрямів, алегоричні персоніфікації в літературі та іконографії). Разом з тим час завдяки функціям обчислення та ошадливості стає не лише нормою, а «всіма визнаною цінністю громадського та особистого життя» [Там само, с. 708].

Отож, саме раціональний первень цивілізаційного розвитку почав вважатися найвідповіднішим складником належної модернізації й така настанова закоренилася у колективній свідомості й ментальності Заходу. Як зазначають дослідники: «Людина модерну відчуває себе такою, що перебуває всередині певного темпорального потоку становлення, у контексті якого зміна знання змушує трансформуватися існування, а трансформація існування, у свою чергу, ініціює перетворення свідомості, яка пізнає» [7, с. 36]. Т. зв. великі оповіді європейської – політичної, культурної та соціальної – дійсності стали осердям новочасної системи, яка націлилася на «приріст», «ефективність», «цілісність» життєвих прагнень своїх членів. Ідейні пріоритети класичної парадигми сягнули розквіту у XVII–XVIII ст. та стали світоглядним осердям доби Модерну. Її єдність забезпечувалася спільними уявленнями про «започаткування нового часу, нового життя». А докладно: ідеями «безмежної довіри до самозаконного Розуму» та «прогресистського мислення»; специфічно трактованим гуманізмом («така філософська інтерпретація людини, яка пояснює і визначає цілісність буття, виходячи з людини, і рухається у напрямку до людини»); скерованим у майбутнє суспільним поступом, розвиток якого опирається і залежить від підтримки чотирьох панівних «сил» (природознавство, техніка, промисловість і демократія) [Там само, с. 297–298]. Саме в такому випадку епоха Модерну постає вужчою за «сучасну».

Філософський початок «сучасності» досить швидко почав реалізуватися у подвійній площині: в одній функціонували засади, об'єднані спільним принципом *mathesis universalis*, друга ж демонструвала високий рівень критичних настанов до картезіанських принципів. Декартівсько-новочасне тлумачення «модерності» ввійшло у смислову суперечку з іншою інтерпретацією. У своїй конструктивній опозиційності вона виявилася не менш результативною складовою тієї самої епохи.

Виразниками цієї форми «модерності» стали представники культурних, наукових, політичних, релігійних і філософських кіл спершу Італії та Франції, з часом й інших європейських країн. В історії вона відома як «Суперечка Давніх і Сучасних» («*Querelle des Anciens et des Modernes*») [13]. Початками сягає спершу ренесансних антисхоластичних домагань свободи думки. Згодом знаходить втілення у процесах творення європейської громадянської та культурної самосвідомості, у якій назріла потреба наново переоцінити взірці «минулого» (передусім античності) під оглядом міри їх актуальної ролі в означенні «теперішності». Серед учасників «*Querelle*» більшу схильність до академічно-традиційного (відтворювального) трактування «минулого» виявляли, зокрема, М. Монтень, Ф. де ля Рошфуко, Ж. де ля Фонтен, Ж.-Б. Боссюе, В. Темпл, Ж. де ля Бруєр, Ж. Расін, згодом Дж. Свіфт, Ж.-Ж. Руссо; натомість проти імітаційності й за новаторство виступали Ж.-Б. Поклен (Мольєр), Б. Паскаль, Н. Мальбранш, Б. де Фонтенель, Ж.-Б. Люллі, Дж. Віко, пізніше А. Поп, М.-Ф. Аруе (Вольтер), Д. Дідро, П. Карле де Шамбрєн де Маріво та ін.

Найвищого розквіту славна «Суперечка» сягла в останній третині XVII ст. Літературна полеміка Ш. Перро і Н. Буальо гостро заакцентувала діалектику предикатів «давній» і «сучасний». Хоч вона не мала виразного переможця, але доповнила поняттєвий словник «модерності»: крім «розуму», «прогресу» та «авторитету», набули уповажнення «інновація» та «іраціональність». У другій декаді XVIII ст. новий – відредагований і скорочений – переклад «Іліади» з критичною щодо «модерності» автора та його часу передмовою А. Дасьє викликав у Франції нову гарячу хвилю дебатів, відомих як «Суперечка Гомера». На думку деяких авторів, з відлуння «Суперечки» в європейській культурі зародилася течія романтизму, представники якої також порушують проблематику співвідношення давнини і сьогодення (Й.-Г. Гердер, Й.-Ф. Шіллер, Ф. Шлегель, Ж. де Сталь, Б. Констант, Ф.-Р. де Шатобріан); у XX ст. відгомони маніфестів з минулих століть інтерпретують вже сучасні інтелектуали-постгайдегеріанці (А. Фінкелькро, Ж. Старобінський).

Ще одним яскравим виявом антикартезіанського спротиву став відомий конкурсний текст Ж.-Ж. Руссо з 1750 р. Завдяки йому цей мислитель увійшов до грона інтелектуальної еліти Франції та Європи. Образ «сучасності», змальований у його «Міркуваннях про науки та мистецтва» («*Discours sur les sciences et les arts*»), виявився найбільш переконливим для журі Діжонської академії, яке питало, «чи відродження наук і мистецтв привело до очищення звичаїв?» («*Si le rétablissement des sciences et des arts a contribué à épurer les mœurs?*»). Відповідаючи негативно, Ж.-Ж. Руссо свідомо дещо перебільшив недоліки й шкоди, спричинені науковим поступом і мистецькими експериментами, які віддаляють, на його переконання, особу й суспільство від справжньої форми модернізації. Декларація французького енциклопедиста здійняла завзяту полеміку: впродовж двох наступних років після її оприлюднення з'явилося близько 50 відповідей – як схвальних, так і оборонних (зокрема, Ш. Борда, абата Г. Рейналя, королів С. Лещинського та Фрідріха II). Це свідчить також і про те, що орієнтири, які здомінували тогочасні філософські й культурознавчі підходи, передбачали певне критичне відмежування від вже досягнутої (тобто проминулої) раціоналізації світу та запропонованих нею способів його майбутнього реформування.

За короткий період, уже в добу Просвітництва, «новітність» ототожнювалася з «прогресом», винятковим на той час з огляду на реалізацію постулатів про активне «опанування» майбутнього, аби «робити історію» [4, с. 253]. До ключових із них, за Р. Козеллеком, належали: прискорення, емансипація та демократизація. Ці чинники й досі залишаються визначальними для існування західної цивілізації, тому «наша нова доба не може не бути інноваційною за своєю суттю» [Там само, с. 255]. Історична й культурна тотожність тодішніх

покоління, що зафіксована у філософських і літературних пам'ятках, визначала свою належність до «новітності» через свідоме позиціонування «не наприкінці певного періоду [...] а на початку нового» [Там само, с. 253].

На право формувати «сучасність», особливо з другої половини XVIII ст., претендує і новопостала дисципліна – естетика. Її поява виявилася додатковим важливим аргументом із гуманітарної сфери на користь переконання «про нагромадження критичної маси нових знань, які вже не могли розвиватися в межах загальнофілософської теорії й традиційних мистецтвознавчих уявлень» [5, с. 118]. Саме сфера ірраціонального, психологічного, чуттєвого поповнила новітність Модерну антираціональними рисами, які відсторонювалися від віри у канонічні правила краси. Лише компромісне розв'язання І. Канта зрівноважило на якийсь час суперечку навколо міри об'єктивності та відносності критеріїв естетичних переживань [10, с. 112–141, 195–204]. А вже у XIX ст. здійснений ним «злам» увійшов у нову еволюційну фазу, чому посприяла течія романтизму. Її представникам (а згодом і їхнім наступникам – модерністам) «поняття досконалості вже видавалося старосвітське» [Там само, с. 131]. Тож з використанням естетичної термінології тогочасні митці й теоретики розпрацьовували експресивно-художні форми мистецького сприйняття й переживання взагалі та відображеної у ньому «сучасності», яка зовсім не повинна була рівнятися на узвичаєні ідеали краси.

Історія сучасності як синонім модернізації набрала ще більшого пришвидшення на межі XVIII–XIX ст. Велика Французька революція стала небувалою межовою подією, яка змінила лінійно визначений порядок неквапної плинності всіх попередніх історичних епох. Утруднений, навіть неможливий (за поодинокими винятками) доступ до архівних матеріалів за принаймні останні 100 років, з огляду на політичну обережність владних структур, перешкоджав історикам упорядковувати досвіди часу, що «новітнішав» на очах навіть одного покоління. Однак ця перешкода урухомила інші способи фахових рефлексій над сучасністю, наприклад, у формі усних університетських лекцій та їх подальших публікацій. Врешті, історія сучасності перестала бути монополією істориків. Її почали досліджувати представники суспільствознавчих, гуманітарних дисциплін і філософи. Завдяки цим, здавалося б, другорядним, але реальним обставинам нового трактування набули установлені практики переписування історії. Вони робилися вже не через появу свіжих незнаних джерел, не для верифікуючих виправлень, а «з огляду на зміни у перспективі споглядання сучасності, що несуть відкриття нового» [4, с. 289]. Чисельність і змінність «актуальностей» не могла дорівнятися навіть ренесансно-реформаторській відкритості світобачення, оскільки перспектива Модерну виключала завершеність, кульмінацію, остаточність. Лише з приходом романтизму почали поширюватися настрої вичерпної «повноти часів», нарешті й відтепер назавжди досягнутої найвищої «зрілості історичного життя» [8, с. 29].

Отже, модерна епоха у своєму історичному розгортанні (Ренесанс – Новий час – Просвітництво) постає справді динамічною й внутрішньо різноманітною еволюцією «Галактики Гутенберга» (М. Мак-Люен). У ній не тільки відтворюються пріоритетні для новітності вимоги, але й інтерпретативно урізноманітнюються форми їх проявлення та досягнення.

«Модерність» Нового часу й Просвітництва зуміла поєднати владну декартівську вимогу максимальної технізації довкілля з непоодинокими закликами, що обстоювали іншу, антираціоналістську версію осучаснення західної цивілізації й майбутнього Європи. Опозиційні бачення успішно виконували роль допоміжних «збудників» у формуванні новітньої доби, яка переконливо пов'язала свій поступ із картезіанством. Ці елементи не розмивають контурів панівного уявлення про «справжню» для свого часу сучасність, а радше їх «динамізують, конкретизують і підсилюють» [1, с. 96].

Таке розуміння модернізації вплинуло й на новий зміст проблемних питань про минуле, теперішнє та майбутнє. Відповіді на них виокремлювали цінність і підкреслювали неповторність сучасності, що саме триває та актуально здійснюється. Не-теперішнє розумілось як минула або ще не настала «сучасність», рушійною силою якої став власне поступ.

Відповідно до окресленого бачення, можемо сформулювати деякі пропозиції стосовно тлумачення ключових складників сучасності, а саме: *модерність* розуміємо як провідну мисленеву традицію і духово-ментальну своєрідність західного світорозуміння впродовж останніх п'ятсот років. Вона практично реалізується у процесах *модернізації* (осучаснення) соціокультурного буття людини і керується твердою настановою на його раціоцентричну емансипацію. Найвищого розквіту згадані тенденції сягнули в історичний період *Модерну* (XVII – поч. XIX ст.). Подальші фази модерності радикалізували накопичені досвіди і запропонували нову «картину світу», вже у межах неklasичної та постне-klasичної парадигм. Залишається дискусійним, до якої міри вони стали окремишніми від «нашої» традиційної сучасності, проте вірогідним видається припущення, що найновітніша актуальність вже формує справді інший образ модерності, з яким ідентифікуватимуться майбутні покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вельш В. Наш постмодерний модерн / В. Вельш; пер. з нім. – К.: Альтерпрес, 2004. – 328 с.
2. Історія європейської ментальності / За ред. П. Дінцельбахера; пер. з нім. – Львів: Літопис, 2004. – 720 с.
3. Козеллек Р. Минуле майбутнє. Про семантику історичного часу / Р. Козеллек; пер. з нім. – К.: Дух і Літера, 2005. – С. 302–349.
4. Козеллек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії. Зі статтю Г.-Г. Гадамера / Р. Козеллек; пер. з нім. – К.: Дух і Літера, 2006. – С. 251–292.
5. Левчук Л. Західноєвропейська естетика XX століття: Навчальний посібник / Л. Левчук. – К.: Либідь, 1997. – 224 с.
6. Лосик О. Феномен свободи і французький постмодернізм / О. Лосик. – Львів: Дослідно-видавничий центр Наукового товариства ім. Шевченка, 2016. – 302 с.
7. Лук'янець В. С., Соболев О. М. Філософський постмодерн: Навчальний посібник для викладачів, аспірантів, студентів вузів, які спеціалізуються в галузі гуманітарних дисциплін / В. С. Лук'янець, О. М. Соболев. – К.: Абрис, 1998. – 352 с.
8. Ортега-і-Гассет Х. Вибрані твори / Х. Ортега-і-Гассет; пер. з ісп. – К.: Основи, 1994. – 420 с.
9. Сакун А. В. Евристика сучасності: знання, інновація, творчість / А. В. Сакун. – К.: Книга, 2015. – 352 с.
10. Татаркевич В. Історія шести понять: Мистецтво. Прекрасне. Форма. Творчість. Відтворництво. Естетичне переживання / В. Татаркевич; пер. з польс. – К.: Юніверс, 2001. – 368 с.
11. Bauman Z. Prawodawcy i tłumacze / Z. Bauman // Postmodernizm: Antologia przekładów / Pod red. R. Nycza. – Kraków: Wyd-wo «Baran i Suszczyński», 1996. – S. 269–298.
12. Habermas J. Modernizm – niedokończony projekt / J. Habermas // Postmodernizm: Antologia przekładów / Pod red. R. Nycza. – Kraków: Wyd-wo «Baran i Suszczyński», 1996. – S. 25–46.
13. La querelle des Anciens et des Modernes XVIIe–XVIIIe siècles / Éd. établie et annotée par A.-M. Lecoq. – Paris: Gallimard, 2001. – 893 p.

**SEMANTIC AND HISTORICO-PHILOSOPHICAL MEANING
OF THE «CONTEMPORANEITY» NOTION****Oresta Losyk***Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska str., 1, Lviv, 79007, Ukraine,
e-mail: o.losyk@yahoo.com*

The article deals with the semantic and historico-philosophical peculiarities of the formation of the contemporaneity phenomenon, as a set of ideological and worldview attitudes relevant to our age. It is indicated that the term «contemporaneity» itself was used so as to define the temporal and semantic distinction between the old (former) and the actual (present). At the same time, what was emphasized, was the indispensable historical change of the «old» to the «new» and the undeniable value superiority of «modern» (anti-ancient) over the «past» (premature).

Simultaneously, the western tradition preserved a generally favorable attitude to the «classical» as to the authoritative supertemporal «topicality», the best sample of which for a long time considered to be the spiritual heritage of antiquity. Each and every time working out a different, «new» attitude towards it, the subsequent generations thus were substantiating «their own» contemporaneity.

The significance of the philosophical and semiotic approach in the study of the determinant characteristics of the Western civilization during the last centuries is emphasized herein, namely: acceleration, emancipation, and democratization. In particular, the identification of the nature of the relations between «modernity», «modernization» and «Modern» remains among the insufficiently studied aspects of the issue in question.

It has been substantiated that the very history of the contemporaneity can be considered in the synchronic and diachronic planes, where the first one takes into account, first and foremost, the actual «turning points» and the actions of their immediate creators, participants or witnesses, while the second one builds a logically related time sequence between what has already been done, what is now in the process of implementation and what has not yet been implemented.

With the help of the «temporal layers» concept introduced by R. Koselleck, it has been established that the novelty of our era was formed under the influence of both temporal and substantive– and value-based parameters. It has been specified herein that: a) its components could differ even within one ideologically homogeneous period; b) each «contemporaneity», but for the uniqueness of its formation, also involves the inheritance of a greater or lesser number of «layers» of the already by-past shared history; c) the reoccurrence and even predictability of changes that determine the actual «spirit» of the epoch, does not deny either the radicalization of their potential meanings, nor the particular specificity of their implementation.

On the example of the «modernity» of the classical paradigm in the Modern era, it has been proved that its components could differ even within a single chronological period. The basics that shared the common *mathesis universalis* principle were functioning in one plane, while the second plane demonstrated a high level of critical guidance to the Cartesian principles.

Consequently, the Cartesian-modern interpretation of «contemporaneity» faced a semantic dispute with another interpretation. Their confrontation successfully played the role of auxiliary «causative agents» in the formation of the modern age, which convincingly linked its progress with Cartesianism. This can be illustrated by several examples: the famous intellectual «Quarrel of the Ancients and the Moderns» (fr. «Querelle des Anciens et des Modernes»); philosophical essay by J.-J. Rousseau «Discourse on the Sciences and Arts» (fr. «Discours sur les sciences et les arts»); the emergence of a new discipline – aesthetics, which diversified the traditional ideas about the canons of beauty; finally, the end to the monopoly of historians on the study of the history of contemporaneity.

It has been proved that such understanding of modernization also influenced the new content of the problematic questions as to the past, present and future. The answers to them highlighted the value and

emphasized the uniqueness of the contemporaneity, which is happening now and is actually implemented. Non-present was understood as the past or not yet realized «contemporaneity», the driving force of which was progress.

In accordance with the vision outlined herein, certain suggestions have been made regarding the interpretation of the key elements of the contemporaneity, namely: «*modernity*» is understood as the leading thought tradition, as well as spiritual and mental peculiarity of the Western worldview over the last five hundred years. It is implemented practically in the processes of «*modernization*» of socio-cultural human existence and is guided by a solid guideline for its rationocentric emancipation. The mentioned tendencies reached their peak during the historical period called «*Modern*» (17th – beginning of the 19th c.), and subsequently entered the most actual phase of contemporaneity called the post-Modern (or Postmodern) which finally radicalized the experience of modernization accumulated in the past.

Key words: contemporaneity, modernization, modernity, Modern, actuality.